Puolustusvoimien henkilöstöpäällikkö

Kenraalimajuri Vesa Virtanen

14.10.2021

EDUSKUNNAN PUOLUSTUSVALIOKUNNALLE

PUOLUSTUSVOIMIEN TEHTÄVÄT - SOTILAALLINEN TOIMINTA VAATII OMAA TYÖAIKASÄÄNTELYÄ

Johdanto

Suomen puolustuksen perusteita ovat asevelvollisuus, koulutettu reservi ja koko maan puolustaminen.

Viime kädessä Suomen puolustamisesta vastaa liikekannallepanon kautta palvelukseen käsketty reservi. Puolustusvoimien työaikasäännökset ovat tärkeä väline, jolla mahdollistetaan tämän reservin kouluttaminen normaalioloissa, häiriötilanteissa ja jopa poikkeusoloissa. Nykyisen työaikasääntelyn ansiosta Puolustusvoimilla on käytettävissään tarvittava henkilöstöresurssi, jonka ansiosta kriisin alkaessa tilanteen kehittymiseen voidaan reagoida sen vaatimassa ajassa jo ennen valmiuslain voimaansaattamista.

Sotilaallinen toiminta vaatii omaa työaikasääntelyä. Näin on todennut myös EU-tuomioistuin tuomiossaan heinäkuussa 2021, jolloin se totesi, ettei EU:n työaikadirektiiviä tule soveltaa sotilaalliseen toimintaan.

Puolustusvoimien henkilöstöön sovellettavat työaikasäännökset

Puolustusvoimien työaikasopimus perustuu puolustuslaitoksen virkamiesten työajoista annettuun lakiin (Puolustusvoimien työaikalaki). Laki päivitettiin vuonna 2019 yleistä työaikalakia säädettäessä. Lakiin tehtiin lisäys, jolla yleisen työaikalain alaiset virkamiehet ovat poikkeusoloissa Puolustusvoimien työaikasopimuksen soveltamisalan piirissä. Tällä muutoksella vahvistettiin valmiuden kohottamisen mahdollisuuksia häiriötilanteissa.

Puolustusvoimien työaikalaki on taustalaki. Itse työajoista ja niihin sovellettavista säännöistä on sovittu tarkemmin virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa. Neuvottelujen tuloksena Puolustusvoimien työaikasopimus on saanut nykyisen sisältönsä, lakia täydentävinä ja lain sisältöä parempine ehtoineen. Puolustusvoimien työaikasopimuksen sisältö on muotoutunut vuosien kehitys- ja neuvottelutoiminnan tuloksena. Nykyisellään se vastaa Puolustusvoimille annettuja tehtäviä ja niiden toteuttamiseksi osoitettuja resursseja.

Sotilaallinen harjoitus

Sotilaallinen harjoitus on asevelvollisten ja joukkojen vaativan koulutuksen mahdollistaja ja suorituskyvyn todentamisen tarkin mittari.

Sotilaallisessa harjoituksessa suorituskykyä harjoitetaan ja testataan poikkeusolojen olosuhteita jäljittelemällä. Sotilaalliset harjoitukset ovat luonteeltaan rasittavia, jotta opitaan toimimaan sodan kaltaisissa olosuhteissa. Tämä tarkoittaa henkilöstön ja organisaation toimintakyvyn rajojen etsimistä, jotta opitaan tietämään ne suorituskyvyn kannalta kriittiset kohdat, joiden ylläpitoon ja kehittämiseen on erityisesti kiinnitettävä huomiota. Sotilaalliset harjoitukset ovat siten intensiivisiä etukäteen suunniteltuja työjaksoja. Suurin osa harjoituksista on työviikon mittaisia (maanantai - perjantai). Sotilaalliseen harjoitukseen osallistuvat niin siviilit kuin sotilaatkin. Kaikilla Puolustusvoimien henkilöillä on poikkeusolojen tehtävä. Siksi harjoitteleminen sotilaallisissa harjoituksissa koskee koko henkilökuntaa.

> *Sotilaallisen harjoituksen vuorokaudelta henkilöstölle maksetaan merkittävät korvaukset. Arkena maksetaan 128,45 euroa (lauantaina/aattona 160,56 ja sunnuntaina/pyhäpäivänä 192,68 euroa). Lisäksi maksetaan valtion matkustussäännön mukainen harjoituspäiväraha (44 euroa kotimaan harjoituksen osalta). Lisäksi Puolustusvoimien työaikasopimuksen mukainen työaikamerkintä muodostaa jaksotyössä tasoitettavaa työaikaa, joten harjoitusvuorokaudet tuovat sopimuksen mukaisesti henkilölle rahallisen korvauksen lisäksi vapaa-aikaa.*

Henkilöstön työhyvinvointi

Puolustusvoimien tehtävistä valtaosa tehdään säännöllisen työajan puitteissa.

Henkilöstön kokonaisrasitusta seurataan jatkuvasti. Seurantakeinoina ovat työilmapiirikyselyt, ylityöseuranta, sotaharjoitusvuorokausien seuranta ja työkykyseuranta. Näiden perusteella on muodostunut tilannekuva, jonka mukaan henkilöstö suoriutuu tehtävistään hyvin ja jaksamista koskevat kyselyjen summamuuttujat ovat pysyneet viime vuosina samalla tasolla (Työilmapiirikysely vuonna 2021: 3,9/5, noin 10 000 vastaajaa).

Vuositasolla on noin 220 työpäivää. Keskimäärin sotilaallisen harjoituksen vuorokausia tulee henkilöstölle noin 25 vuodessa.

Sopimusneuvotteluissa on edistetty monia henkilöstöryhmille ja työnantajalle tärkeitä asioita. Nykyisellä sopimuskaudella ns. johtavien virkamiesten rajaa muutettiin siten, että enää vain pieni osa virkamiehistä on työaikasopimuksen normaalien soveltamismääräysten ulkopuolella.

Työjohdollisia toimia ovat olleet muun muassa työtehtävien priorisointi, joustavat työaikamuodot, sotilaallisen vuorokausien osalta asetettu raja sekä liukumaleikkurin poisto (kaikki tunnit kirjataan, eikä ns. harmaata ylityötä synny).

Puolustusvoimien tehtävät vaativat suorituskykyistä henkilöstöä. Puolustusvoimien työantajatoiminnan prioriteetti on siten tukea työssä viihtymistä, jotta annetuista tehtävistä suoriudutaan niin normaalioloissa kuin poikkeusoloissakin.

Johtopäätökset

Puolustusvoimien tehtävät ja varautuminen poikkeuksellisiin oloihin vaativat omaa työaikasääntelyä. Kuten EU -tuomioistuin on päätöksessään todennut, EU:n työaikadirektiiviä ei tule soveltaa sotilaalliseen toimintaan.

Nykyiset resurssit (henkilöstö ja henkilöstöresurssin käyttöä säätelevät sopimussäännökset) mahdollistavat tarvittavan reservin kouluttamisen ja siten uskottavan sotilaallisen suorituskyvyn ylläpidon.

Suomen sotilaallinen suorituskyky perustuu koulutettuun reserviin. Ilman sotilaallisia harjoituksia Puolustusvoimat ei kykene kouluttamaan asevelvollisista varusmiesaikana sotakelpoisia joukkoja reserviin. Muutokset työaikasäännöissä johtaisivat tilanteeseen, jossa vähentyneen henkilöstöresurssin myötä reservi pienenisi tai sen koulutustaso laskisi. Järjestöjen vaatimusten mukaiset muutokset vähentäisivät varusmiesten sotilaallisen harjoituksen vuorokausia jopa viidenneksellä. Myös kertausharjoitusten määrää tulisi vähentää. Tämä vaarantaisi joukkojen koulutustason ja uskottavan puolustuskyvyn ylläpidon.

Pelkkä lisärahoitus ei ratkaisisi asiaa. Kouluttamiseen tarvittavaa henkilöstöä saadaan vain Puolustusvoimien koulutusjärjestelmän kautta. Muutokset vaatisivat koulutusjärjestelmän uudelleen järjestämistä ja koulutuksen painopistettä jouduttaisiin muuttamaan. Tämä painopisteen muutos alentaisi suorituskykyä muilta osin ja sillä olisi pitkäaikaiset vaikutukset Puolustusvoimien koko toimintaan.

Tulevaa Puolustusselontekoa käsitellään juuri nyt eduskunnassa. Puolustusvoimat on selonteon valmistelun yhteydessä tuonut esille tarpeen lisähenkilöstölle. Nämä esitykset on tehty siksi, että toimintaympäristön muutoksen takia Puolustusvoimille on tullut lisää tehtäviä, joista suoriutuminen vaatii lisäresurssia ja uudenlaista osaamista. Rauhanajan toimintaympäristö on jo lähes kymmenen vuoden ajan vaatinut uusia panostuksia valmiuden ylläpitämiseen. Tarve lisähenkilöstölle ei tule siis harjoitustoiminnan kehittämisen takia vaan muista syistä.

Nykyiset työaikasäännökset takaavat työehtojen muuttamisen työmarkkinaosapuolien välisten normaalien sopimusneuvottelujen kautta. Tällöin työaikoja koskevat muutokset voidaan tehdä kontrolloidusti ja osapuolten välisin yhteisin sopimuksin. Tämä on suomalaisen työmarkkinapolitiikan perusta.